

**Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Інститут філології
Кафедра слов'янської філології
Кафедра полоністики**

ПРОГРАМА

**комплексного державного екзамену з основної слов'янської (польської)
мови і літератури для випускників ОКР «бакалавр»
спеціальності «Мова і література(слов'янська, українська)»**

**Затверджено
Вченою радою
Інституту філології,
протокол № ____ від 2013 р.**

Київ –2013

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Комплексний державний екзамен з основної слов'янської (польської) мови і літератури включає матеріал, передбачений навчальним планом підготовки фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем «Магістр» і охоплює основоположні проблеми в галузі філології і славістики, подані у матеріалі дисциплін «Вступ до слов'янської філології», «Полоністика в Україні», граматики польської мови, її лексикології, та лексикографії, історії літературної мови, історичної граматики, ключових напрямів перекладознавства, а також різних періодів історії польської літератури та аспектів національного літературного процесу, відображених у змісті нормативних і спеціальних курсів «Історія слов'янської літератури», «Літературні школи і напрями», «Типологія польського роману», «Література слов'янського зарубіжжя», що представлено в контексті відомостей курсу «Країнознавство Польщі».

Комплексний державний екзамен охоплює перелік конкретних проблем із орфографії та орфоепії польської мови, при цьому звертається увага не лише на існуючі правила правопису, але й на історію і динаміку польської орфографії, її основні засади, стан їх наукового опису на різних етапах розвитку науки про мову, реформаторську діяльність відомих особистостей, розкриваються особливості кодифікації норм літературної мови як органічного складника національної культури в цілому. Невід'ємним компонентом формування компетенції студентів є курс з «Історичної граматики польської мови», який має на меті представити внутрішню історію польської мови, яка висвітлює генезу формування системи вокалізму та консонантизму на підставі успадкованої з праслов'янської мови фонетичної системи із особливою увагою до формування польських носових голосних, історії подовжених звуків, перетворень напівголосних (сильних і слабких ерів), утворення специфічно польських м'яких (палатальних) та стверділих приголосних, розвитку праслов'янських складотворчих, встановленням парокситонічного наголосу тощо. До дисциплін мовознавчого циклу логічно долучаються курси «Польська лексикологія» та «Польська лексикографія», у ході якого студенти ознайомлюються з базовими поняттями лінгвістичної ареалогії, розглядають питання щодо співвідношення діалектного і літературного різновидів польської мови, станом їх наукового опису в синхронії та діахронії, навчаються користуватися словниками й атласам різних типів. Поглиблені знання з польської мови, необхідну мовну компетенцію студенти здобувають на заняттях у рамках навчального курсу «Основна слов'янська (польська) мова» упродовж 1-4 курсів. Повний навчальний цикл теоретичної граматики охоплює такі розділи: «Фонетика», «Словозміна» (яка включає такі проблеми, як поділ іменників за родами, тверда та м'яка основи іменників, категорія числа, категорія особи, розрізнення чоловічо-особових і жіночо-речових форм; словозміна іменників жіночого, чоловічого і середнього родів в обох числах, словозміна іменників, які вживаються тільки у множині; словозміна прикметників, займенників та

числівників (щодо останніх особлива увага надається синтаксичним зв'язкам кількісних і збірних числівників); значної уваги надається тому розділові, який розкриває граматичні особливості польського дієслова – це одна із найскладніших у плані словозміни частин мови, оскільки передбачає наявність у студента попередніх базових знань і розвиненого мовного чуття з огляду на велику різноманітність формальних різновидів дієслів (зокрема, типів основ інфінітивів), а також складність морфологічних перетворень при творенні особових форм за часами, видами, способом дії тощо. Викладач повинен не шкодувати зусиль, урізноманітнюючи заняття великою кількістю вправ, на прикладах яких відточуються не лише вміння утворювати правильні форми, але й набуваються навички використання відповідних форм дієслівно-іменникового керування і под. Поряд зі словозміною вивчається словотвір польської мови, курс якого включає ознайомлення зі словотворчими теоріями В. Дорошевського, Я. Розвадовського та М. Докуліла, основними способами словотворення в польській мові, словотвірними типами і дериваційними класами, аналізуються різновиди складних слів. Поглиблення знань і вмінь у процесі оволодіння польською мовою здійснюється за рахунок ознайомлення з матеріалом дисципліни «Методика викладання мови і літератури».

Належна підготовка філологів-полоністів освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» передбачає ефективну реалізацію навчального плану. Основними учасниками навчального процесу є, як відомо, викладач і студент, кожен з яких має свої обов'язки, завдання і права. Моральним обов'язком викладача є віддана, чесна і кваліфікована дидактична діяльність, яка має бути для студентів зразком професійної майстерності і фахової компетенції.

Студенти, у свою чергу, повинні опанувати передбачену навчальними програмами сукупність знань зі структури, системи й етапів розвитку мови, теорії та історії літератури, умінь систематизувати явища філологічного дискурсу і навичок їх практичного застосування. Даний обсяг фахової підготовки студентам належить продемонструвати під час відповіді на екзамені.

Екзамен передбачає висвітлення студентом питань, відповідно, з мови та літератури, проводиться в усній формі з подачею студентом письмового переліку основних положень відповіді.

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

ПОЛЬСЬКА МОВА:

Історико-генетична специфіка польської мови і її подальшої еволюції.

Періодизація історії польської літературної мови: характеристика за періодами і добами.

Джерела до вивчення історії польської мови і їх загальна характеристика.

Категоріальне виокремлення ад'єктивних одиниць польського лексикону; їх граматичні категорії, семантичні розряди та парадигматичні класи.

Формально-дериваційна класифікація польських прикметників: способи та засоби творення.

Основні напрямки у польському мовознавстві ХХ-поч. ХХІ ст.

Дериватологія в провідних лінгвістичних теоріях польських та слов'янських мовознавців ХХ-поч. ХХІ ст. (В.Дорошевський, Я. Розвадовський, М. Докуліл, І. І. Ковалик, О.М.Тихонов тощо).

Ареальна диференціація польської мови: історія та сучасний стан; співвідношення говірок та літературної мови.

Категоріальне виокремлення та класифікація числівників у сучасній польській мові; парадигматичні та синтагматичні особливості кількісних та збірних числівників.

Теорія дієслівного формотворення (дієприкметники, дієприслівники): твірні основи, формотворчі афікси, особливості функціонування.

Дослідження синтаксичного ядра речення в польській мові; різновиди підмета й присудка і способи їх вираження.

Загальнохарактерологічна оцінка польської мови ХХ- поч. ХХІ ст.: фонетика, словозміна, словотвір, лексика.

Визначення сутності дієслова в польському мовознавстві; граматичні категорії та парадигматичні класи.

Категоріальне окреслення польських прислівників; питання їх генези, семантичних різновидів і синтаксичних функцій.

Стилістична диференціація системи сучасної польської мови, загальна характеристика функціональних стилів; поняття новомови у польському соціо-культурному контексті.

Стратифікація лексичної системи польської мови: склад, структура, тенденції розвитку. Польська лексика і глобалізація.

Дефініція речення в польському мовознавстві: типи речень і їх формально-структурні та функційні характеристики.

Категоріальне виділення польських займенників: їх семантичні розряди, парадигматичні класи і синтаксичні функції.

Аналіз морфологічної варіативності формотворчих і словотворчих формантів у польській мові.

Визначення фразеологічних одиниць у польському мовознавстві; різновиди фразеологічних одиниць, польська фразеографія.

Культура польської мови, здобутки та труднощі в цій галузі; просвітницька діяльність провідних польських лінгвістів.

Кодифікація норм сучасної польської літературної мови: поняття про мовну норму та узус.

Другорядні члени речення; означення та додаток і способи їх вираження.

Класифікація польських субстантивів: семантичні розряди, граматичні категорії, парадигматичні класи.

Аналіз творення особових форм польського дієслова: типи основ і основні морфонологічні чергування.

Кондиціоналізм у польській граматиці: особливості творення і правопису форм умовного способу дієслів.

Дослідження польської мови південно-східного пограниччя: стан її збереження й основні фонетичні, лексичні і граматичні риси.

Творення дериваційних класів польських субстантивів: назви діяча та місця.

Формотворення ступенів порівняння польських ад'єктивів та прислівників: типи основ, афіксів, характерні чергування, суплетивні форми.

Категорія часу польського дієслова: форма та семантика дієслівних часів; аглютинаційні форми (złepki) та їх функціонування.

ПОЛЬСЬКА ЛІТЕРАТУРА

Історичні обставини існування і розвитку давньої польської літератури. Давня польська література на тлі розвитку польської держави та культури. Загальнослов'янський контекст давньої польської літератури. Характеристика польського середньовіччя за такими критеріями: періодизація, жанрово-тематичне розмаїття, латиномовна та польськомовна література. Пам'ятки релігійної та світської літератури: „Богородиця” (та інші перші пам'ятки польською мовою), хроніки (Галла Аноніма, Кадлубека, Длугоша), житія та проповіді. Вірш Слоти „Про поведінку за столом” та „Розмова магістра Полікарпа зі смертю” як перші прояви ренесансного світогляду у середньовіччі.

Доба Ренесансу як „золотий вік” у польській літературі. Перші польськомовні твори: „Життя Езопа Фрига та його байки” Бернарта з Любліна. Конфронтація середньовічного і ренесансного начал у світогляді й творчості М.Рея („Коротка розмова між трьома особами”, збірки „Звіринець” і „Фігліки”). Характеристика творчості Я. Кохановського: гуманістичне спрямування, жанрова насиченість, автобіографічні мотиви. Фольклор та античні мотиви у творах Я. Кохановського (збірка „Пісні”, „Пісня про Собутку”). Сатирично-гумористичні мотиви у творчості Я. Кохановського („Фрашки”, „Відмова грецьким послам”). Розвиток публіцистики в добу Ренесансу (А.Фрич-Моджевський, „Про виправлення Речі Посполитої”).

Філософсько-релігійна криза Ренесансу, контрреформація як перехід до барокового світогляду.

Характеристика сарматизму як специфіка польського бароко та його прояви в літературі. Три фази польського бароко і специфіка літератури кожної з фаз (метафізична поезія, поезія насолоди життям, придворна поезія, сарматсько-патріотична література).

Політична криза Речі Посполитої, передумови розподілу, втрата незалежності і державності як суспільно-політичне тло польського Просвітництва. Естетико-філософські тенденції польського просвітництва (класицизм, сентименталізм). Розвиток драматургії і театру в добу польського просвітництва. Життя і творчість І. Красицького. Розвиток жанру героїкомічної поеми, сатири і байки. Розвиток пейзажно-описової поеми як жанру (С.Трембецький „Софіївка”). Виникнення і розвиток жанру політичної комедії (творчість Ю.У.Немцевича).

Історичні обставини існування і розвитку польської літератури у першій половині ХІХ ст. Преромантизм в Польщі і його теоретичне підґрунття. Дискусія романтиків з класиками. Характеристика і засади періодизації романтизму. Теоретично-естетична думка польського романтизму (А. Міцкевич, М. Мохнацький). А Міцкевич – центральна постать польського романтизму. Періодизація та значення творчості поета. Характеристика найвидатніших творів А. Міцкевича („Ода до молодості”, збірки „Балади і романси”, „Кримські сонети”, „Дзяди”, „Пан Тадеуш”). Ю. Словацький – життя і творчий шлях. Поетична полеміка з А. Міцкевичем та З. Красинським. Фольклор та історія поляків у творах Ю. Словацького. Дигресійна поема „Беньовський” в контексті полеміки з А. Міцкевичем. Місце і значення „української школи” у польському романтизмі.

Польська література періоду переходу від романтизму до позитивізму (реалізму). Філософське підґрунття, періодизація. Програмні положення польського позитивізму. Огляд літературно-критичної публіцистики. Періодизація і характеристика творчості Е. Ожешко (новели, повісті, роман „Над Німаном”). Еволюція творчості Б. Пруса: новелістика, „Форпост”, „Лялька”, „Фараон”. Стилiстичні пошуки і жанрове розмаїття прози Г. Сенкевича. Поезія позитивізму (М.Конопницька, А. Асник).

Своєрідність політичної, культурної ситуації в Польщі др. пол. ХІХ ст. - поч. ХХст. Специфіка модерністських течій в Польщі на зламі ХІХ і ХХ століть.

Естетико-філософська і суспільно-політична кризи на зламі ХІХ і ХХ ст. Проблема періодизації „Молодої Польщі”. Еволюція критики „Молодої Польщі”: від „Конфітеору” С. Пшибишевського до „Легенди Молодої Польщі” С. Бжозовського. Поезія „Молодої Польщі”. Стилiвові домінанти поетів-модерністів (К. Пшерва-Тетмаєр, Я. Каспрович, Л. Стафф). С. Виспянський – реформатор польського театру („Весілля”). Реалістично-натуралістичні традиції у творчості Г.Запольської. Проза „Молодої Польщі”. Загальні особливості та єдність реалістично-натуралістичних традицій з модернізацією оповіді.

Польська література між двома світовими війнами. Загальна характеристика доби міжвоєнного Двадцятиліття. Естетико-філософські тенденції. Тенденції розвитку поезії, літературні групи ХХ-літ-я. Творчість групи Скамандер. Ю.Тувім. Тенденції розвитку прози доби ХХ-літ-я. Психологічна проза З.Налковської, М.Домбровської, С.Жеромського. Тенденції розв. прози доби ХХ-літ-я. Розвиток іронії та гротеску. Б.Шульц, В.Гомбрович. Розвиток драми, естетико-мистецька концепція С.Віткевича.